

Olyan rettenetesen elidegenedhet az ember a mostoha körülmények között!

*

Elállt a szél, minden csendes. Szinte az emberek is alig járkálnak ebben a faluban. Csak a házak állnak némán, csak azok jelentik, hogy emberek is élnek alattuk. Még a füst is olyan ráérősen lombul az ég felé. Ez a mozdulatlanság. Autók sem járnak, mert az út sáros. Se vásár, se bódés kocsi, se egy vándor. Minden kihalt. Egyetlen savószínű vászon feszül előttem, amelyen semmiféle jel nincs.

A ROMÁNIAI IPAR ÉS JELZŐSZÁMAI

Irta: BÁLINT ISTVÁN (Bucuresti)

Ipari téren a külföldi tőke Óromániában a Világháború előtt szinte kizárólag a petróleum iránt érdeklődött. (Másirányú szerepét korábbi dolgozatainkban érintettük.) Egyébként Óromániát exportárú piacának tekintette s ezért a román tőkésosztály első iparalapítási terveit súlyos retorziókkal igyekezett meghusítani. (Pl. Ausztria-Magyarország vámháborúja Óromániával.) A fordulat a Világháború után következik be, amikor a külföldi tőke a romániai iparvállalatok létesítésébe és finanszírozásába kezd s beözönlését meggyorsítja a Romániához csatolt új területek iparvállalataiban való régi jelenléte. A külföldi tőkét a kulcs helyzetű nagyipar, mindenekelőtt a monopóliumok érdeklik. Különben a román ipar fejlődését a Világháború előtt több körülmény gátolta. És pedig: 1. Órománia tőkében, valamint ipari nyersanyagokban való szegénysége (főleg a szén és ércek hiánya). 2. Az előzőknél még nagyobb mértékben külpolitikai gyengesége s korabeli hatalmas földbirtokososztályának ellenállása az iparvédelemmel szemben, amely a román mezőgazdasági kivitel a megtorlások veszélyének tette ki. A Világháború viszont Erdély és Bániság révén meghozta a hiányzó nyersanyagokat a viszonylag fejlett ipari bázisokkal, megerősítette Románia külpolitikai helyzetét s biztosította a polgári rétegek hegemoniáját. Mindezek következményeként a román ipar gyors fejlődésnek indul. (A csatolt területek ipara egyidejűleg az új piac következtében hatalmas versenytársaktól szabadul meg.) Az ipar és a bányászat fejlődését védővámok, ipartámogatási kedvezmények (adó-, szállítási-kedvezmény, olcsó ipari hitel, stb. segítik elő, valamint a nagyipar állami megrendelésekkel való ellátása. Az így elősegített fejlődéssel egyidejűleg azonban fokozódott az iparnak a protekcionizmustól való függősége, ami néhány nagyipari vállalat esetében valósággal az állammal való összenőtttségig terjed. Jellemző példája ennek a szénbányászat és a vasipar, melyeknek főmegrendelői mai napig is az államvasutak és a közintézményeik, s több más nagy vállalat, melyeknek részvénytöbbsége állami kézben van, bár az állam beavatkozási jogai a magán részvényeseknél kisebbek.

A Világháború befejezésétől a gazdasági válságig terjedő romániai ipari szakaszt élesen elválaszthatjuk a gazdasági válsággal bekövetkező új szakasztól. A válaszfalat a fejlődés ütem- és minőségbeli változásai képezik. A válság következtében beállott ipari fellendülés' egyenesen ugrásszerű.

A gazdasági válság előtt a legfontosabb iparcikkek terén a román

ipar Románia áru-fogyasztásának jóval kisebb részét fedezte, mint a behozatal. Kivételre csak a petróleum- és fatermelés s félkészítményeik kerültek. A könnyűipar harmadrendű tömegfogyasztási cikket, a nehézipar egyszerűbb termelőeszközöket (mezőgazdasági szerszámokat, vasúti- és építőanyagot) gyártott. A gépgyártás alig csírázott. Románia ipara a válság előtt főleg a tömegszükségleti cikkek s az egyszerű termelési eszközök önálló termelésére való áttérés stádiumában, s annak is egy kevésbé előrehaladott fokán állt. Meghaladását késleltette a Közép- és Nyugat-európai iparállamok versenye, s minden védővámot áttörő technikai és pénzügyi fölényük. (Teljes kirekesztésükre a várható retorziók s Románia osztályviszonyai következtében gondolni sem lehetett) Ezt a fejlődési szakaszt világosan visszatükrözte a tulajdonképpen készárukból s a könnyű ipari-gépekből álló behozatal. Ebben a szakaszban, ha közvetve nagy szerepet is játszik az állam, mint a nagyipar főmegrendelője és növekvő szerepet az egyes iparágak előtt megnyaló piac úgy a válság előtt, mint a válság után a kivitelező iparágak, a mezőgazdaság, a petróleum- és a fa-kitermelés a román ipar piacának tényleges alapja.

A válság első lendülete kiélezte a külföld versenyét és visszavetette a román ipart. Mivel a válság első éveiben az állam bevételei váratlanul nagy hiánnyal zárultak, az állami megrendelések hirtelen megfogyatkozik, a már leszállított megrendelések pedig kifizetetlenül maradtak. Ez különösen a nehéz- és textilipart érintette. Am amidőn a pénzügyi válság a pénzrendszer megrendüléséhez érkezett el, az ipari termelés a válság egészének menetével ellenkezően hirtelen fellendülésbe csapott át.

A *Korunk* novemberi számában rámutattunk Románia gazdaságának a nyugati pénztőkétől való függőségére. Megemlítettük, hogy az állam, külföldi kötelezettségeinek eleget teendő (a csökkenő külkereskedelmi többlet és a Leu-stabilitás megvédésének kényszere mellett) kénytelen volt devizakereskedelmi és behozatali korlátozásokat életbe léptetni. A külkereskedelmi korlátozások 1933–34. folyamán szinte áthághatatlannokká válnak s a külföldi ipar versenye megbénul. 1932 végétől kezdve a román ipar egyre védettebb helyzetbe jut s így a piac kizárólagosan a kezébe kerül. Így indulnak meg ismét a már csőd gzélén álló román ipar kerekéi s az ipar urai ennek a tőlük független körülménynek köszönhetik, hogy most az egyéni kezdeményezés és egyéni „szervezőképesség” csodatévő erejével dicsekedhetnek.

*

A román ipar itt következő 1933 végéről és 1934 elejéről származó jelzőszámainak a mai tényleges helyzet 10–20 százalékkal kétségtelenül meghaladta, az egyes iparágak arányát és fejlődésfokát hozzávetőlegesen azonban mégis visszatükrözik.

A romániai iparvállalatok száma 1933 végén 3487. Ebből az élelmezési iparra 1029, a faiparra 651, a textiliparra 519, a fémiparra 388, a többi iparágra 907 gyár illetve üzem esik. Az iparba befektetett tőke 39 milliárd. Ebből az élelmezési iparra (malom- és textilipar) 10,5, a fémiparra 6, a textiliparra 5,5, a vegyészeti iparra (beleértve a petróleumfinomítást) 8 milliárd esik. (1934-ben a fém- és textilipar javára eltolódás mutatkozik.) A bányászatra (beleértve a petróleumkitermelést) nem rendelkezünk elfogadható adatokkal.

A gyáripari munkáslétszám a Gyáriparosok Országos Szövetségének adatai szerint mindössze 163 ezer. Ezt a számot némelyek a romániai munkásság tényleges létszámaként tüntetik fel, hogy reg-

ressziv meggondolásaikat az „elhanyagolható mennyiség” hangoztatásával mentessék. Ám a közlekedés-szállítás, bányászat, petróleumkittenelés, állami- és községi-közüzemek, építkezések körében alkalmazott munkások száma ugyanakkor legalább 250 ezerre becsülendő, s a ma még jelentékeny kisipar munkáslétszáma is eléri a fent közölt gyári munkáslétszámot. Ha ehhez hozzávesszük a hivatalosan 600 ezerre, mábanbecslések szerint legalább 1 millióra rugó mezei munkáslétszámot (nem is említve a munkanélkülieket) úgy a romániai bérmunkásság minden bagatellizáló törekvéssel ellentétben igen jelentős társadalmi réteg.

A motorikus hajtóerő 529 ezer lóerő. Átlagosan egy vállalatra 157 lóerő, 11 millió 750 ezer lej tőke és 68 munkás esik, ami a román ipar elég nagyfokú összpontosítottságáról tanuskodik. A termelés valóságos megoszlását illetően a termelés döntően erőteljesen alkalmazó nagyüzemekben összpontosul. Legnagyobb a koncentráció a vegyészeti- és nehéz-iparban. A bányászat és a **szállítás** méreteire nem rendelkezünk adatokkal, viszont e termelési ágak technikai alkatából következtethetően összpontosítottságuk nagyobb a gyáriparénál.

Az üzemi koncentrációnál nagyobb a tőkekoncentráció, illetve a finanszírozás ellenőrzése. A főbb iparágak — kivéve a textilipart — pár tröszt kezében összpontosulnak, illetve kartellizálódva zavartalan monopolhelyzetet élveznek.

A nagyipar és nagybankok érdekközössége szembeűnő; ugyanúgy a monopolizáció összenőttsége az állammal. Különösen céltudatosan segíti elő a tőkekoncentrációt az új banktörvény, amely a kisbankokat vagy valamilyen nagybankba való beolvadásra vagy likvidálásra kényszeríti, másrészt új bankok alapítását kisebb városokban 10 millió Lei, nagyobb városokban 20 millió lei alaptőkeminimumhoz köti.

A bányászat és a gyáripar termelési indexe:

	1927	1932	1933	1934
Gyáripar	100	94.5	114.2	148.7
Bányászat	100	166.5	167.1	183.0

A bányászat növekedése a petróleumtermelés növekedésére vezethető vissza s ennek oka a nemzetközi háborús feszültség. 1934 második feléig a termelés globális értékének növekedése a nagykereskedelmi árak csökkenésével halad együtt, alttól kezdve az árindex emelkedik, — A négy legnagyobb iparág termelésének értéke (millió Leiben):

	1933	1934	növekedése %-ban
Élelmiszeripar	9329	9900	6.1%
Textilipar	7300	8300	13.6%
Nehézipar	5240	7270	38.7%
Vegyészetiipar	6597	6850	3.8%

E négy iparág a termelés egészének 81.1%-a. Mig az élelmiszeri ipar csekély termelésnövekedése áremelkedés eredménye (1934 folyamán a felbomlott cukorkartell helyreáll, stb.) addig a másik három iparágban árcsökkenéssel együttes termelésnövekedést tükröz vissza a kimutatás.

A romániai ipar 1933-tól kezdve gyors tempóban foglalja el a behozatali korlátozások következtében a külföldi helyét. — A behozatali részesedése Románia áruellátásában:

	1924	1929	1933
Textilárúk	71.8%	—	40.5%
Nehézipar	60.5%	—	44.2%
Üveg.	—	50.0%	15.0%

1934-35-re vonatkozólag idevágó kimutatással nem rendelkezünk, viszont a termelés értékének kimutatása elárulja, hogy az önellátó irányzat megerősödött.

A román Konjunkturakutató Intézet adatai szerint az ipari munka termelékenysége 1924-25-höz viszonyítva 1932-33-ban a vegyészeti iparban 200, a textiliparban 88, a nehéziparban 87, a bőriparban 82, az élelmiszeriparban 72 százalékkal növekedett. Az egyes munkásra jutó tőkerész 1927-ben 184.600, 1933-ban 215.600 Lei. A termelékenység növekedése ezek szerint *inkább* a munkás fizikai teljesítményének fokozása, mint az állandó tőkerész emelkedésének a következménye. A legelterjedtebb racionalizálási mód a *Bedeaux*. Természetesen egy ilyen mértékű racionalizálási állandó munkástartalékhadsereg keletkezéséhez vezet, amelyet felduzzaszt a falvakból a városokba áramló szegényparasztság.

A válság közben bekövetkezett ipari fellendülés minőségi szempontból is fejlesztette a termelést. A tömegfogyasztási cikkek s az egyszerű termelőeszközök iparának teljes kifejlődése mellett gyors ütemben fejlődik a finomabb minőségű fogyasztási- és luxus-cikkek, továbbá a mind komplikáltabb termelőeszközök, szerszámgépek és motorok ipara. A feldolgozó ipar mindinkább felöleli a munkafolyamat összes fázisait a nyersanyagfeldolgozástól a kész áruig, a vasbányásztól a durvább robbanómotorokig, a nyersgyapjútól a kifogástalan minőségű szövetig. A romániai ipar a tömegfogyasztási cikkek s az egyszerűbb termelőeszközök önálló termelésére való áttérés válság előtti stádiumából a tömegfogyasztási ipar önálló termelésének befejező stádiumába s a termelőeszközök gyártásának viszonylag előrehaladott fókára jutott el. A fejlődés mennyiségi teljesítő képességét azonban mindig a korlátozott felvevőképességű piac viszonyában kell érteni.

ÁBRÁND EGY VÁROSI UDVARON

Írta: KORVIN SÁNDOR

<i>A fukar házfalak között az udvar szűkös álom. Szunnyadó, hideg négyszögén vergődik ifjuságom.</i>	<i>Fehérnemű gyoics fellegét ringatja alászállva. A gyermek sárkányával leng a tűzfal magasába.</i>
<i>Oly szűk itt minden; szögletes; s a szárnyalót bezátja. Sarkában kuporog a bus alázat félszeg árnya.</i>	<i>Kimért és vakolt szirt e fal. Vigyáz a feltörőre. Gyermeki sárkány s ifju szív kőmellű börtönőre.</i>
<i>A szél is oly alázatos; másutt tán zászlót lenget, — itt házi munkát végez és A gyermeknek is enged.</i>	<i>Itt ülök... Lanyha fény locsol; a pillantásom kószál, s az udvart hű figyelmivel beszövi, mint a pók-szál.</i>